DOMSTOLENS DOM
den 23 maj 2000 *

I mål C-104/98,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), från Oberster Gerichtshof (Österrike), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Johann Buchner m.fl.

och

Sozialversicherungsanstalt der Bauern,

om tolkningen av artikel 7 i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, 1979, s. 24; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111),

meddelar

* Rättegångsspråk: tyska.

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G.C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordförandena D.A.O. Edward och L. Sevón samt domarna P.J.G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann och H. Ragnemalm (referent),

generaladvokat: S. Alber,

justitiesekreterare: byrådirektören L. Hewlett,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— J. Buchner m.fl., genom advokaten J. Winkler, Linz,

— Österrikes regering, genom C. Pesendorfer, Oberrätin, regeringskansliet, i egenskap av ombud,

— Förenade kungarikets regering, genom J. E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, i egenskap av ombud, biträdd av C. Vajda, QC,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske rådgivaren J. P. Kuijper och M. Wolfcarius, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud, biträdda av advokaten T. Eilmansberger, Bryssel,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 8 juni 1999 av: J. Buchner m.fl., företrädda av advokaten J. Winkler, Österrikes regering, företrädd av G. Hesse, regeringskansliet, i egenskap av ombud, Förenade kungarikets regering, företrädd av J. E. Collins, biträdd av C. Vajda, samt kommissionen, företrädd av M. Wolfcarius, biträdd av advokaten T. Eilmansberger,

och efter att den 16 september 1999 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Oberster Gerichthof har genom beslut av den 31 mars 1998, som inkom till domstolen den 14 april samma år, med stöd av artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ställt två frågor till domstolen om tolkningen av artikel 7 i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, 1979, s. 24, svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111, nedan kallat direktivet).

2 Dessa frågor har uppkommit i en tvist mellan å ena sidan J. Buchner och tolv andra sökanden och å andra sidan Sozialversicherungsanstalt der Bauern gällande den sistnämndas vägran att bevilja de förstnämnda förtida utbetalning av ålderspension på grund av arbetsoförmåga.

Gemenskapsbestämmelser

3 Artikel 4.1 i direktivet förbjuder all diskriminering på grund av kön, i synnerhet vad beträffar beräkningen av förmåner.

4 En sådan diskriminering kan endast motiveras med stöd av artikel 7.1 a i direktivet, enligt vilken detta direktiv inte hindrar medlemsstaterna från att utesluta från direktivets tillämpningsområde såväl avgörandet av pensionsålder för att bevilja ålders- och avgångspension som de eventuella konsekvenserna härav för andra förmåner.

5 I artikel 7.2 i direktivet föreskrivs följande:

"Medlemsstaterna skall med jämna mellanrum följa upp frågor som undantagits enligt punkt 1 för att kunna avgöra, mot bakgrunden av den sociala utvecklingen på detta område, huruvida det är berättigat att bibehålla undantagen i fråga."

6 I artikel 8 i direktivet stadgas följande:

"1. Medlemsstaterna skall sätta i kraft de lagar och andra författningar som behövs för att följa detta direktiv inom sex år efter dagen för anmälan. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

2. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna texten i de lagar och andra författningar som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv, däribland de åtgärder som vidtagits i enlighet med artikel 7.2.

De skall underrätta kommissionen om orsakerna till att de behållit befintliga bestämmelser i de frågor som behandlas i artikel 7.1 och om möjligheterna att ta upp dem till förnyad behandling vid en senare tidpunkt."

7 I artikel 9 i direktivet föreskrivs följande:

"Inom sju år efter dagen för anmälan av detta direktiv skall medlemsstaterna till kommissionen översända all information som den behöver för att kunna avfatta en rapport om tillämpningen av detta direktiv för överlämnande till rådet och föreslå de ytterligare åtgärder som kan krävas för genomförande av likabehandlingsprincipen."

Nationella bestämmelser

8 I artikel 122 c.1 i Bauern-Sozialversicherungsgesetz (lag om socialförsäkring för jordbrukare, nedan kallad BSVG), i dess lydelse enligt 1996 års Strukturanpassungsgesetz (lag om strukturell anpassning, *BGBl.* 1996, s. 201), som trädde i kraft den 1 september 1996, föreskrivs följande:

"En manlig försäkrad har rätt till förtida ålderspension på grund av arbetsoförmåga när han har fyllt 57 år och en kvinnlig försäkrad när hon har fyllt 55 år, om han eller hon

1) har fullgjort karenstiden (artikel 111),

2) kan visa att han eller hon inom de senaste 36 kalendermånaderna före referensdagen har fullgjort 24 avgiftsmånader inom den obligatoriska försäkringen eller inom de senaste 180 kalendermånaderna före referensdagen har fullgjort 36 avgiftsmånader inom den obligatoriska pensionsförsäkringen, och att han eller hon till följd av sjukdom eller annat men eller på grund av bristande fysisk eller psykisk kapacitet är oförmögen att utöva en självständig yrkesverksamhet som fordrar en liknande utbildning och likvärdiga kunskaper och färdigheter som de som fordras för den förvärvsverksamhet som den försäkrade senast har utövat under minst 60 kalendermånader, och om hans eller hennes personliga arbetsinsats var nödvändig för att upprätthålla verksamheten."

9 Enligt de bestämmelser som gällde före det att Strukturanpassungsgesetz antogs, senast artikel 122 c i BSVG i dess lydelse enligt 18:e lagen om ändring av BSVG (*BGBl.* 1993, s. 337), vilken trädde i kraft den 1 juli 1993, hade jordbrukare rätt till förtida ålderspension på grund av stadigvarande arbetsoförmåga. Vad gällde tiden före den 1 september 1996 kunde emellertid såväl män som kvinnor göra anspråk på en sådan pension från och med det att de fyllt 55 år.

10 Före den 1 juli 1993 hade jordbrukarna rätt till en pension kallad pension vid arbetsoförmåga enligt samma villkor.

11 Det är ostridigt att den lagliga pensionsåldern i Österrike är 60 år för kvinnor och 65 år för män.

Tvisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

12 De ansökningar om förtida utbetalning av ålderspension på grund av arbetsoförmåga som ingavs av klagandena i målet vid den nationella domstolen — vilka samtliga är födda mellan september 1941 och juli 1942 — avslogs genom beslut av Sozialversicherungsanstalt der Bauern, med motiveringen att rätten till denna förmån för manliga försäkrade är villkorad av att de har fyllt 55 år. Klagandena uppfyllde emellertid inte detta villkor på referensdagen.

13 Domstolarna i första instans avslog överklagandena av dessa beslut och Oberlandesgericht Linz fastställde domarna efter det att de överklagats till denna domstol.

14 Samtliga klaganden i målet vid den nationella domstolen har väckt "revisionstalan" vid den hänskjutande domstolen och har därvid kritiserat de domar som meddelats i överinstans. Klagandena har yrkat att de omtvistade besluten skall ändras i så motto att klagandenas ursprungliga ansökningar skall bifallas. Klagandena i målet vid den nationella domstolen har hävdat att de olika åldersvillkoren för män och kvinnor, vilka fastställts av lagstiftaren med verkan från och med den 1 september 1996, strider mot den gemenskapsrättsliga likabehandlingsprincipen och att det är tillräckligt att de har fyllt 55 år för att de skall ha rätt till pension.

15 Sozialversicherungsanstalt der Bauern har mot klagandena i målet vid den nationella domstolen endast invänt att ingen av dem uppnått åldern 57 år, vilket enligt de tillämpliga bestämmelserna krävs för att förmånen i fråga skall kunna beviljas. Övriga villkor för beviljande av förmånen är inte tvistiga. Det är ostridigt att samtliga sökanden hade uppnått en ålder av 55 år på referensdagen.

16 Det är mot bakgrund av dessa omständigheter som Oberster Gerichtshof har beslutat att vilandeförklara målet och ställa följande två tolkningsfrågor till domstolen:

"1) Skall artikel 7.1 a i direktiv 79/7/EEG tolkas så, att den endast tillåter att en medlemsstat fastställer olika pensionsåldrar beträffande rätt till pension som uteslutande grundas på att en viss ålder har uppnåtts, eller omfattar denna undantagsbestämmelse även rätt till pension som visserligen kan beviljas först från och med en viss ålder, men dessutom endast får beviljas på grund av invaliditet (arbetsoförmåga)?

2) Skall artikel 7.1 a och 7.2 i direktiv 79/7/EEG tolkas så, att den tillåter att en medlemsstat efter att införlivandefristen har löpt ut ändrar en tidigare gällande regel om lika pensionsålder för män och kvinnor (nämligen fyllda 55 år för båda könen), på så vis att olika åldrar därefter föreskrivs för män respektive för kvinnor (nämligen 57 år för män och 55 år för kvinnor)?"

17 Den hänskjutande domstolen har ställt sina två frågor, som kommer att behandlas gemensamt, för att få klarhet i huruvida undantaget i artikel 7.1 a i direktivet skall tolkas på så sätt att det är tillämpligt på en förmån sådan som den förtida ålderspensionen på grund av arbetsoförmåga för vilken olika åldersvillkor beroende på kön har införts i den nationella lagstiftningen efter det att fristen för införlivande av direktivet har löpt ut.

18 Inledningsvis konstaterar domstolen för det första att förmånen i fråga i målet vid den nationella domstolen omfattas av direktivets tillämpningsområde, för det andra att den är av diskriminerande karaktär eftersom olika minimiåldrar för rätt till förmånen gäller för män respektive för kvinnor.

19 Vad gäller den förmånens faktiska art har den österrikiska regeringen hävdat att det rör sig om en ålderspension i den mening som avses i artikel 7.1 a i direktivet, och inte om en invaliditetsförmån för vilken fastställandet av pensionsåldern kan få konsekvenser.

20 Domstolen konstaterar i detta hänseende att även om det är riktigt att denna förmån villkoras av att en viss ålder har uppnåtts, kvarstår ändå det förhållandet att denna förmån endast beviljas personer som saknar förmåga att utöva yrkesverksamhet till följd av sjukdom eller annat men eller på grund av bristande fysisk eller psykisk kapacitet.

21 En sådan förmån kan inte utgöra en ålderspension i den mening som avses i artikel 7.1 a i direktivet, vilken är en undantagsbestämmelse som enligt fast rättspraxis måste tolkas strikt med hänsyn till likabehandlingsprincipens grundläggande betydelse (se särskilt dom av den 30 mars 1993 i mål C-328/91, Thomas m.fl., REG 1993, s. I-1247, punkt 8).

22 Mot bakgrund härav skall det prövas huruvida fastställandet av olika åldersvillkor beroende på kön för att den förmån som är i fråga i målet vid den nationella domstolen skall kunna beviljas kan anses vara en konsekvens av den pensionsålder som föreskrivits för rätt till ålderspension.

23 I detta hänseende erinrar domstolen om att ett tillfälligt bibehållande av olika åldersvillkor för pension beroende på kön kan göra det nödvändigt att senare, efter det att fristen för införlivande av direktivet löpt ut, anta bestämmelser som hör samman med detta undantagssystem samt att ändra sådana bestämmelser (se dom av denna dag i mål C-196/98, Hepple m.fl., REG 2000, s. I-3691, punkt 23).

24 Att förbjuda en medlemsstat, som har fastställt olika åldersvillkor för pension för män respektive kvinnor, att efter det att införlivandefristen löpt ut anta eller ändra bestämmelser med anknytning till denna åldersskillnad skulle innebära att det undantag som föreskrivs i artikel 7.1 a i direktivet skulle fråntas sin ändamålsenliga verkan (se ovannämnda dom i målet Hepple m.fl., punkt 24).

25 När en medlemsstat, med stöd av artikel 7.1 a i direktivet, föreskriver olika åldrar för när män respektive kvinnor kan beviljas ålders- och avgångspension är, enligt fast rättspraxis, tillämpningsområdet för det tillåtna undantaget — vilket definieras som "de eventuella konsekvenserna härav för andra förmåner" i artikel 7.1 a — begränsat till diskriminering som finns inom andra förmånssystem och som har ett nödvändigt och objektivt samband med denna åldersskillnad (se särskilt domar i det ovannämnda målet Thomas m.fl., punkt 20, av den 11 augusti 1995 i mål C-92/94, Graham m.fl., REG 1995, s. I-2521, punkt 11, och av den 30 januari 1997 i mål C-139/95, Balestra, REG 1997, s. I-549, punkt 33).

26 Så är fallet om denna diskriminering objektivt sett är nödvändig för att undvika att den finansiella jämvikten i det sociala trygghetssystemet äventyras eller för att tillförsäkra en överensstämmelse mellan systemet för avgångspension och andra förmånssystem (se ovannämnda domar i målet Thomas m.fl., punkt 12, i målet Graham m.fl., punkt 12, och i målet Balestra, punkt 35).

27 Vad, för det första, gäller kravet på finansiell jämvikt i det sociala trygghetssystemet framgår det av beslutet att inhämta förhandsavgörande samt av den österrikiska regeringens skriftliga yttrande att de olika åldersvillkoren beroende på kön för beviljande av den förtida ålderspensionen på grund av arbetsoförmåga har uppställts av huvudsakligen budgetmässiga skäl.

28 I detta hänseende erinrar domstolen om att även om överväganden av budgetnatur kan utgöra grundval för en medlemsstats val av socialpolitik och påverka arten och omfattningen av de åtgärder för social trygghet som den vill vidta, utgör emellertid sådana överväganden inte ett syfte i sig för denna politik och de kan därför inte motivera en diskriminering till nackdel för ett av könen (dom av den 24 februari 1994 i mål C-343/92, Roks m.fl., REG 1994, s. I-571, punkt 35).

29 Bortsett från allmänna överväganden av budgetnatur har i övrigt inte något argument åberopats vid domstolen som pekar på ett inbördes beroendeförhållande mellan de sociala trygghetssystemen som skulle kunna påverkas av att den diskriminering som är i fråga i målet vid den nationella domstolen avskaffades.

30 Mot bakgrund härav anser domstolen att avskaffandet av nämnda diskriminering inte på ett allvarligt sätt kan påverka den finansiella jämvikten i det sociala trygghetssystemet som helhet.

31 Vad, för det andra, gäller kravet på skydd av överensstämmelsen mellan den förtida ålderspensionen på grund av arbetsoförmåga och ålderspensionen, kan det konstateras att ett samband mellan dessa båda förmåner endast föreligger på så sätt att den sistnämnda förmånen ersätter den förstnämnda när den försäkrade uppnår den lagliga pensionsåldern.

32 Det finns nämligen inte något närmare samband mellan den minimiålder som krävs för att erhålla den förmån som är i fråga och den lagenliga pensionsåldern, eftersom minimiåldern för att kunna göra anspråk på förtida ålderspension på grund av arbetsoförmåga har fastställts till 55 år för kvinnor, således fem år före den lagliga pensionsåldern, medan den fastställts till 57 år för män, det vill säga åtta år före den lagliga pensionsåldern.

33 Såsom framgår av punkt 27 i denna dom har dessutom de olika åldersvillkoren beroende på kön för att förtida ålderspension på grund av arbetsoförmåga skall kunna beviljas uppställts av huvudsakligen budgetmässiga skäl.

34 Under sådana förhållanden kan det inte anses att det var objektivt sett nödvändigt att införa den diskriminering som är i fråga i målet vid den nationella domstolen för att tillförsäkra en överensstämmelse mellan ålderspensionen och den förtida ålderspensionen på grund av arbetsoförmåga.

35 Mot bakgrund av vad som ovan anförts kan den slutsatsen dras att en sådan diskriminering som är i fråga i målet vid den nationella domstolen inte nödvändigtvis har samband med mäns och kvinnors olika pensionsåldrar, vilket innebär att diskrimineringen inte omfattas av det undantag som föreskrivs i artikel 7.1 a i direktivet.

36 De frågor som ställts skall därför besvaras på så sätt att det undantag som föreskrivs i artikel 7.1 a i direktivet skall tolkas så, att det inte är tillämpligt på en sådan förmån som den förtida ålderspensionen på grund av arbetsoförmåga för vilken olika åldersvillkor beroende på kön har införts i den nationella lagstiftningen efter det att fristen för införlivande av direktivet har löpt ut.

Denna doms rättsverkningar i tiden

37 Österrikes och Förenade kungarikets regeringar har vid den muntliga förhandlingen tagit upp möjligheten för domstolen att, för det fall att den skulle finna att

de österrikiska bestämmelserna är oförenliga med gemenskapsrätten, begränsa denna doms rättsverkningar i tiden.

38 Till stöd för denna begäran har den österrikiska regeringen gjort gällande att ett upphävande av de diskriminerande bestämmelserna skulle få betydande ekonomiska följder, medan Förenade kungarikets regering har anfört att de frågor som uppkommit i målet vid den nationella domstolen är av en ny art.

39 Det skall erinras om att domstolen endast i undantagsfall, med tillämpning av en i gemenskapens rättsordning ingående allmän rättssäkerhetsprincip, kan se sig nödsakad att begränsa de berördas möjlighet att åberopa den tolkade bestämmelsen i syfte att ifrågasätta rättsförhållanden som etablerats i god tro (dom av den 2 februari 1988 i mål 24/86, Blaizot, REG 1988, s. 379, p. 28; svensk specialutgåva, volym 9, s. 335, och av den 16 juli 1992 i mål C-163/90, Legros m.fl., REG 1990, s. I-4625, punkt 30; svensk specialutgåva, volym 13, s. 53).

40 Avseende målet vid den nationella domstolen skall för det första konstateras att det vid den tidpunkt då de nationella bestämmelserna antogs redan fanns en rättspraxis från domstolen avseende tillämpningen av artikel 7.1 a i direktivet som gjorde det möjligt för Republiken Österrike att bedöma de nationella bestämmelsernas förenlighet med direktivet (se särskilt domar av den 7 juli 1992 i mål C-9/91, Equal Opportunities Commission, REG 1992, s. I-4297, i det ovannämnda målet Thomas m.fl., och i det ovannämnda målet Graham m.fl.).

41 För det andra motiverar de ekonomiska följderna för en medlemsstat av en dom i ett mål om förhandsavgörande inte i sig en begränsning av domens rättsverkningar i tiden (se särskilt dom av den 11 augusti 1995 i de förenade målen C-367/93—C-377/93, Roders m.fl., REG 1995, s. I-2229, punkt 48, av den 19 oktober 1995 i mål C-137/94, Richardson, REG 1995, s. I-3407, punkt 37, och av den 13 februari 1996 i de förenade målen C-197/94 och C-252/94, Bautiaa och Société française maritime, REG 1996, s. I-505, punkt 55).

42 Följaktligen skall denna doms rättsverkningar inte begränsas i tiden.

Rättegångskostnader

43 De kostnader som har förorsakats Österrikes och Förenade kungarikets regeringar samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av detta mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

— angående de frågor som genom beslut av den 31 mars 1998 har ställts av Oberster Gerichtshof — följande dom:

Det undantag som föreskrivs i artikel 7.1 a i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabe-

handling av kvinnor och män i fråga om social trygghet skall tolkas så, att det inte är tillämpligt på en sådan förmån som den förtida ålderspensionen på grund av arbetsoförmåga, för vilken olika åldersvillkor beroende på kön har införts i den nationella lagstiftningen efter det att fristen för införlivande av direktivet har löpt ut.

Rodríguez Iglesias	Edward	Sevón
Kapteyn	Gulmann	Puissochet
Hirsch	Jann	Ragnemalm

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 23 maj 2000.

R. Grass — G.C. Rodríguez Iglesias

Justitiesekreterare — Ordförande